การวิเคราะห์ระบบผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วมในโรงงานกระดาษ

จุลละพงษ์ จุลละโพธิ
อาษา ประทีปเสน
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

บทคัดย่อ

ในการศึกษาระบบผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วมของโรงงานกระดาษแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นแบบกังหันไอน้ำความดันต้าน ขนาด 3.56 MW ใช้ลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง อุปกรณ์ประกอบด้วยหม้อไอน้ำซุปเปอร์ฮีท ขนาดพิกัด 34.5 ตัน/ชั่วโมง สามารถผลิตไอน้ำที่ความดันและอุณหภูมิสูงสุด 67 บาร์ และ 475 °ซ. ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์พบว่า ประสิทธิภาพของระบบและอุปกรณ์โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี โดยที่หม้อไอน้ำมีค่าประสิทธิภาพตามกฎข้อที่ 1 เท่ากับ 75% ส่วนชุดกังหันเครื่องปั่นไฟมีค่า 88.73% สำหรับระบบผลิตร่วมทั้งระบบ ได้ว่าประสิทธิภาพมีค่า 84.18 % โดยที่การสูญเสียส่วนใหญ่เป็นผลจากการย้อนกลับไม่ได้ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ในระบบในการคำนวณต้นทุนค่าไฟฟ้าที่ผลิตได้ พบว่ามีค่า 1.14 บาทต่อ kWh ซึ่งต่ำกว่าราคาของการไฟฟ้าประการนี้ทำให้โรงงานสามารถประหยัดค่าไฟฟ้าได้ปีละ 38.25 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเทียบกับเงินลงทุนในระบบผลิตร่วมทั้งหมด 165.5 ล้านบาท แล้วจะช่วยให้คืนทุนได้ภายในระยะเวลา 4.3 ปี ส่วนไอน้ำที่ผลิตได้มีราคาต้นทุน 210.5 บาทต่อตัน ซึ่งจัดว่าค่อนข้างต่ำเช่นกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์ปริมาณ SO_2 ที่ออกไปกับไอเสียด้วย ซึ่งมีค่าเท่ากับ 446 ppm เกินกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนด (400 ppm)

การประชุมใหญ่ทางวิชาการประจำปี 2538 ของ วสท. 18-21 สิงหาคม 2538
ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ /๔๐

บทนำ

ระบบการผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วม (Cogeneration) เป็นเทคโนโลยีการประหยัดพลังงานที่สำคัญแบบหนึ่ง ที่สามารถให้ผลตอบแทนการลงทุนได้คุ้มค่า เมื่อนำไปใช้ในสภาพการณ์ที่เหมาะสม สำหรับประเทศไทย ได้มีการใช้เทคโนโลยีชนิดนี้มานาน และมีจำนวนผู้ใช้ค่อนข้างมาก โดยที่การใช้ส่วนใหญ่อยู่ในอุตสาหกรรมน้ำตาล โรงสีข้าว น้ำมันปาล์ม กระดาษ และสิ่งทอตามลำดับ [1] ชนิดของระบบที่ใช้เกือบทั้งหมด เป็นแบบที่ใช้กังหันไอน้ำความดันต้าน (back - pressure, steam - turbine cogeneration system) เนื่องจากมีรูปแบบที่ง่ายต่อการควบคุมดูแล และราคาถูกกว่า

ในอุตสาหกรรมกระดาษที่มีการผลิต หรือใช้เยื่อกระดาษ มักมีความต้องการไฟฟ้าและไอน้ำ เพื่อใช้ในการผลิต ในสัดส่วนที่เหมาะสมต่อการใช้ระบบผลิตไฟฟ้า และความร้อนร่วม ดังเช่น ตัวอย่างการใช้ในออสเตรเลียของ Porter [2] สำหรับในประเทศ การศึกษาของประยุทธ [3], Mora [4] และสุรพงษ์ [5] ล้วนชี้ให้เห็นว่า มีความเป็นไปได้มาก ที่จะใช้เทคโนโลยีชนิดนี้ในอุตสาหกรรมกระดาษ โดยให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าด้วยสภาพการณ์ ดังกล่าว ที่มีแนวโน้มว่าจะมีผู้ใช้เพิ่มมากขึ้น จึงเห็นเหมาะสมที่จะทำการศึกษาละเอียด ถึงข้อมูล สมรรถนะ และประสบการณ์ ของโรงงานกระดาษ ที่มีการใช้ระบบดังกล่าวอยู่แล้ว เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ใช้รายใหม่ ที่จะศึกษาวิเคราะห์ หรือออกแบบระบบที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้การศึกษาที่จะนำเสนอต่อไปนี้ จะครอบคลุมทั้งทางด้าน ประสิทธิภาพทางเทคนิค การวิเคราะห์ต้นทุนราคาไฟฟ้า และไอน้ำ และปริมาณ SO_2 ที่เกิดจากระบบโดยได้เลือกศึกษากรณีของโรงงานกระดาษ ขนาดใหญ่แห่งหนึ่งเป็นตัวอย่าง

กระบวนการผลิต

โรงงานกระดาษที่เลือกศึกษามีกำลังผลิต 93,000 ตัน/ปี ทำงานตลอด 24 ชั่วโมง ผลิตกระดาษหลายชนิด เช่น กระดาษคราฟต์ อาร์ท การ์ด ปอนด์ กล่อง เป็นต้น กระบวนการผลิตมี 2 แบบ ขึ้นกับว่าวัตถุดิบเริ่มต้น ที่นำมาใช้เป็นเยื่อ หรือเศษกระดาษใช้แล้ว ดังที่แสดงในรูปที่ 1 และ 2

ระบบการผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วม

ระบบที่ใช้เป็นแบบกังหันไอน้ำความดันต้าน ซึ่งประกอบด้วยหม้อไอน้ำ แบบหลอดน้ำใช้ลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง สามารถผลิตไอน้ำ superheated ได้ถึง 67 บาร์ 475°ซ. ด้วยอัตรา 34.5 ตัน/ชั่วโมง ตัวกังหันเป็นแบบหลายตอน (stage) ทำงานที่ความดันต้าน 8 บาร์ ไอน้ำที่ออกจากกังหัน ถูกนำไปใช้ในกระบวนการผลิต รายละเอียดต่าง ๆ จะเห็นได้ในรูปที่ 3 ในการทำงานลิกไนต์ถูกป้อนเข้าเตาโดยผ่าน belt conveyor, bucket elevator, screw feeder และ travelling grate stoker ตามลำดับ

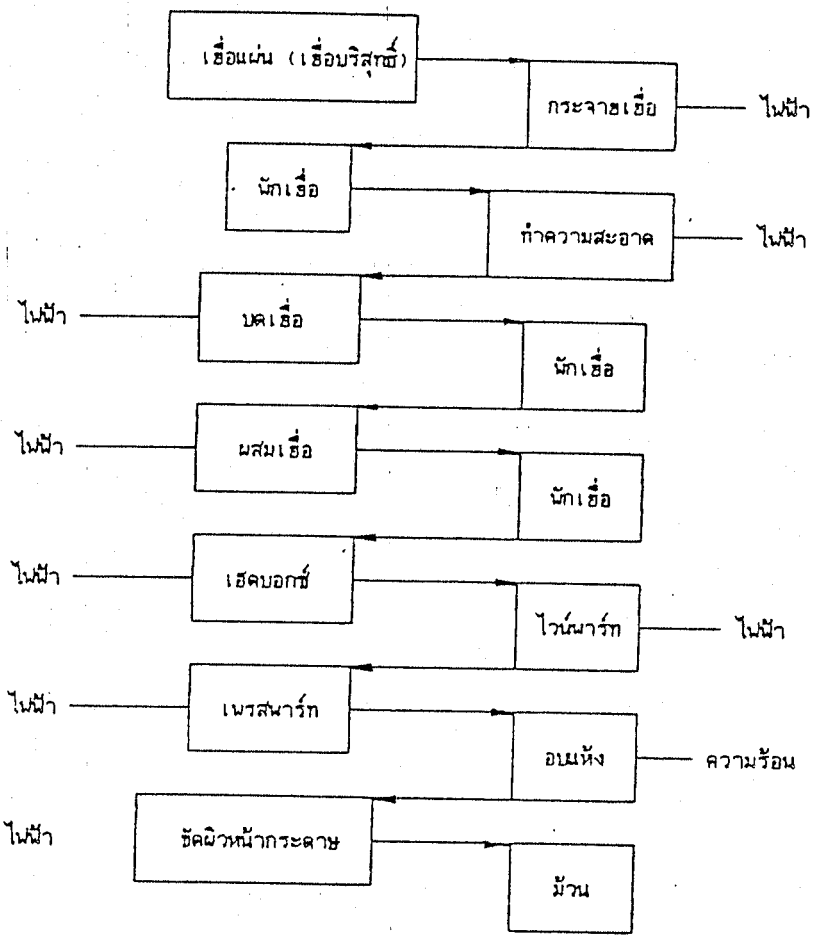

รูปที่ 1 แผนผังกระบวนการผลิตกระดาษจากเยื่อบริสุทธิ์

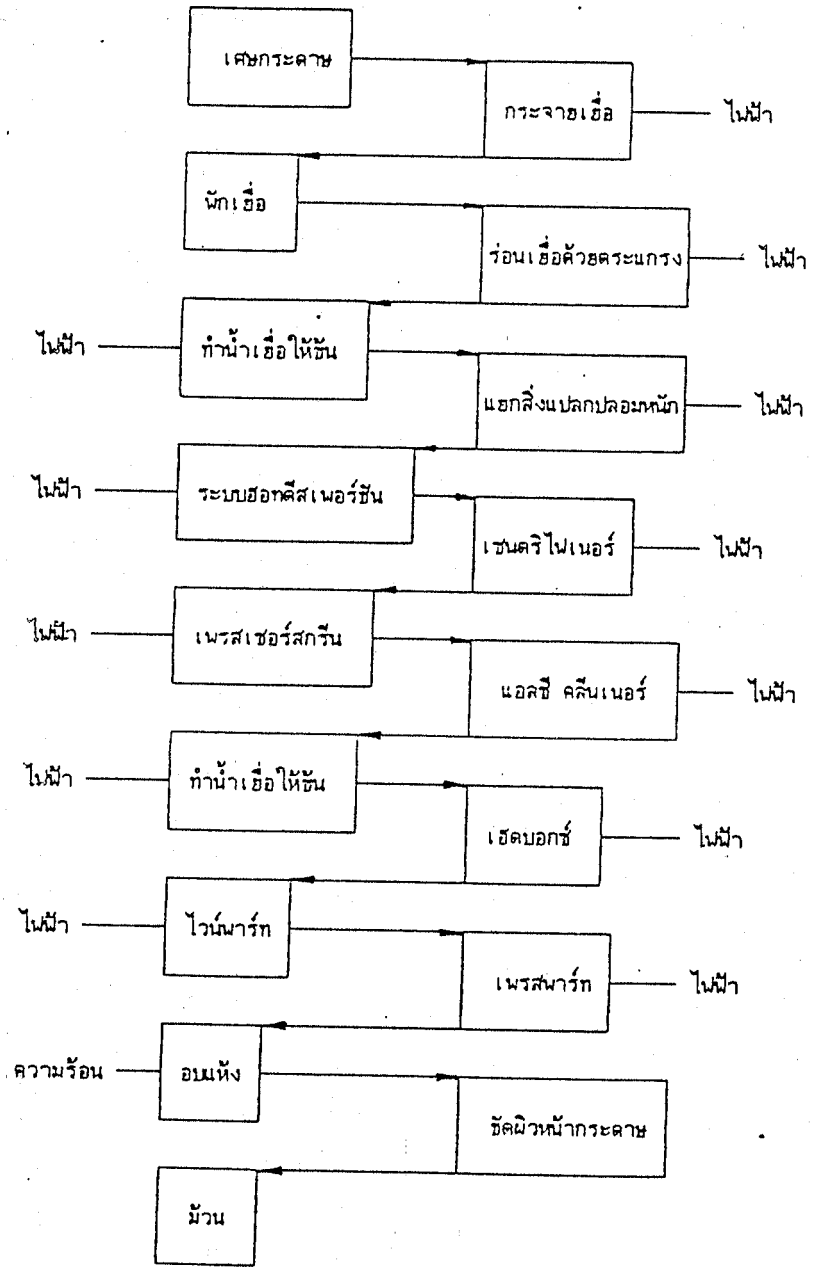

รูปที่ 2 แผนผังกระบวนการผลิตกระดาษโดยเตรียมเยื่อจากเศษกระดาษ

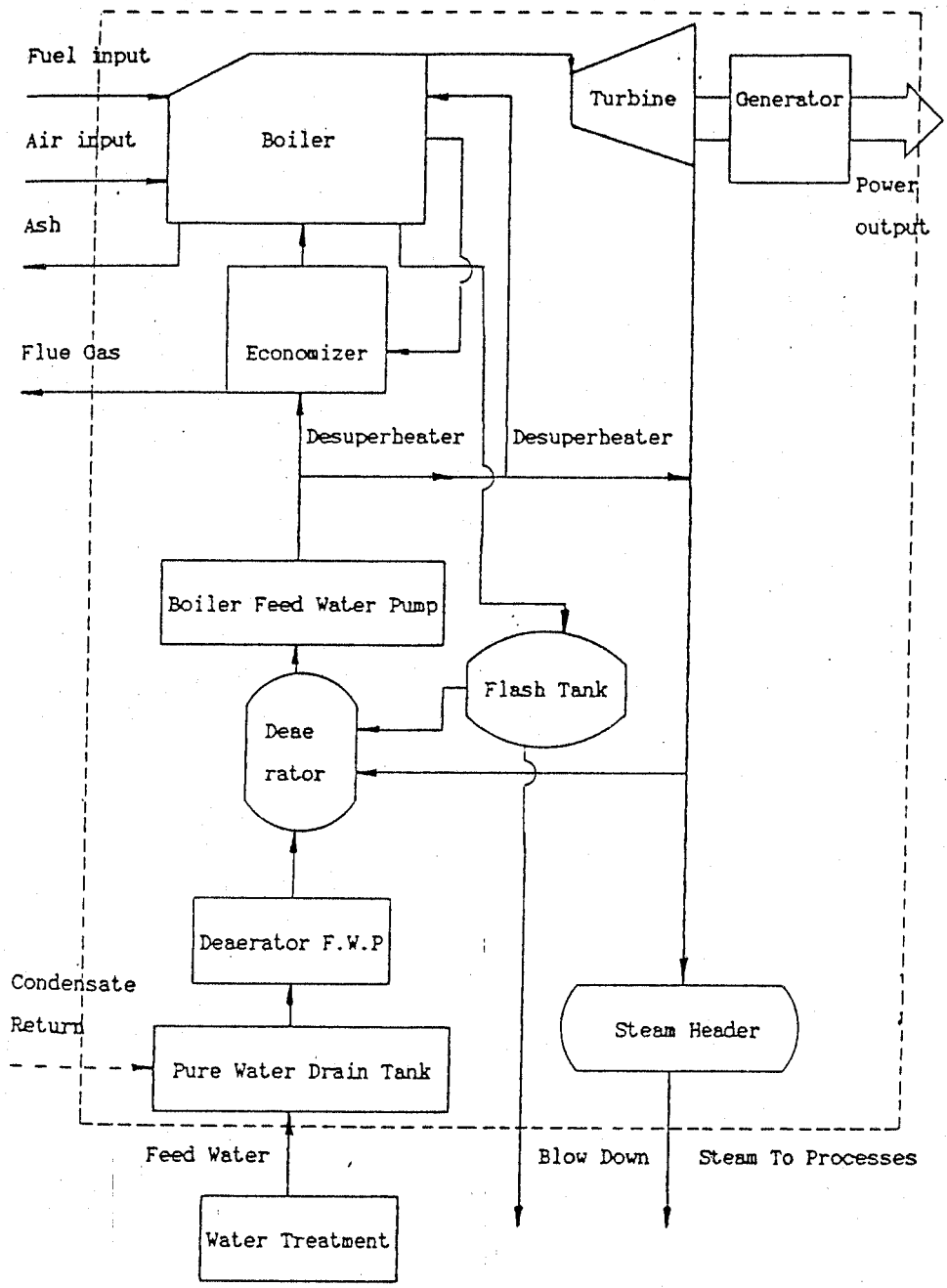

รูปที่ 3 แผนผังระบบการผลิตร่วม

การใช้พลังงาน

พลังงานที่ใช้มี 2 ชนิด คือ ไฟฟ้า และไอน้ำ ระบบการผลิตร่วมที่มีอยู่ไม่สามารถให้พลังงานทั้ง 2 ชนิด ช้างต้นได้เพียงพอ ต่อความต้องการ ดังนั้น โรงงานจึงจำเป็นต้อง ซื้อไฟฟ้าจากการไฟฟ้ามาเพิ่มเติมประมาณร้อยละ 60 ของที่ใช้ทั้งหมด ในส่วนของไอน้ำก็เช่นกัน โรงงานจำเป็นต้องเดินหม้อไอน้ำสำรองอีก 4 ลูก ซึ่งมีขนาด 8 ตัน/ชั่วโมง และ 10 ตัน/ชั่วโมง อย่างละ 2 ลูกเท่ากัน โดยใช้น้ำมันเตาเป็นเชื้อเพลิง

ทฤษฎีการวิเคราะห์ระบบ

ดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ

จากข้อมูลการใช้พลังงาน และผลผลิตที่ได้ บันทึกไว้ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน สามารถคำนวณหาค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะได้ดังนี้

$$\text{ดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ} = \frac{\text{ปริมาณการใช้พลังงานทั้งหมด}}{\text{ผลผลิตที่ได้ในช่วงเวลาเท่ากัน}} \qquad \text{----- (1)}$$

ระบบหม้อไอน้ำ

ระบบหม้อไอน้ำสามารถจัดได้ว่าเป็นระบบย่อยของระบบผลิตร่วมสามารถวิเคราะห์หาสมรรถนะโดยการทำสมดุลพลังงาน ที่ทางเข้าและออกของระบบ ตามกรรมวิธีของ Sorensen [6] ได้ดังนี้

$$m_l\,(HV) = \sum_{1}^{9} Q_i \qquad \text{----- (2)}$$

โดยที่ m_l กับ HV เป็นอัตราการใช้ลิกไนต์ (kg/นาที) และค่าความร้อนสูงของมัน ส่วน Q_1 ถึง Q_9 หาได้จากสมการต่อไปนี้

$$Q_1 = m_s(h_s - h_w) \qquad \text{----- (3)}$$

$$Q_2 = m_l\,(A/F)\,c_{pg}\,(T_g - T_a) \qquad \text{----- (4)}$$

$$Q_3 = m_l\,m_m\,(h_v - h_f) \qquad \text{----- (5)}$$

$$Q_4 = m_l\,m_h\,(h_v - h_f) \qquad \text{----- (6)}$$

$$Q_5 = m_l\,(A/F)\,\omega\,c_{pv}\,(T_g - T_a) \qquad \text{----- (7)}$$

$$Q_6 = \frac{CO}{CO + CO_2}\,m_l\,m_{cb}\,(23{,}560) \qquad \text{----- (8)}$$

$$Q_7 = m_l\,m_{cub}\,(32{,}750) \qquad \text{----- (9)}$$

$$Q_8 = m_b (h_b - h_w) \qquad \text{----- (10)}$$

$$Q_9 = m_l(HV) - \sum_{1}^{8} Q_i \qquad \text{----- (11)}$$

โดยที่ m_s, m_l และ m_b เป็นอัตราการไหล เชิงมวล ของไอน้ำ ที่ผลิตได้ อัตราการป้อนลิกไนต์ และการ blow down ตามลำดับ

m_m, m_h, m_{cb}, และ m_{cub} เป็นอัตราส่วนน้ำหนักความชื้นในเชื้อเพลิง, น้ำหนักไฮโดรเจ็นในเชื้อเพลิง, น้ำหนักคาร์บอนที่เผาไหม้ และน้ำหนักคาร์บอนที่เผาไหม้ไม่หมด ต่อน้ำหนักเชื้อเพลิงตามลำดับ

m_b เป็นอัตราการ blow down, A/F เป็นอัตราส่วนผสมอากาศเชื้อเพลิงที่เข้าเผาไหม้ และ ω เป็นค่าความชื้นจำเพาะของอากาศที่ใช้

c_{pg} และ c_{pv} เป็นค่าความร้อนจำเพาะของไอเสีย และความชื้นในไอเสียตามลำดับ

h_s, h_w, h_v, h_b และ h_f เป็นค่าเอ็นธัลปีของไอน้ำที่ผลิตได้, ของน้ำป้อนเข้าหม้อไอน้ำ, ของความชื้นในไอเสีย, ของน้ำในหม้อไอน้ำและของน้ำที่สภาวะแวดล้อมตามลำดับ

T_g และ T_a เป็นอุณหภูมิไอเสีย และสภาวะแวดล้อมตามลำดับ

CO และ CO_2 เป็นปริมาณร้อยละเชิงปริมาตรของ CO และ CO_2 ในไอเสียแห้ง

สำหรับประสิทธิภาพตามกฎข้อที่ 1 ของหม้อไอน้ำ (η_b) อาจหาได้จาก

$$\eta_b = \frac{Q_1}{m_l(HV) + W_e} \qquad \text{----- (12)}$$

โดยที่ We เป็นพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ขับอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ ในระบบ เช่น ปั๊ม พัดลม เป็นต้น

ระบบกังหันไอน้ำและเครื่องปั่นไฟ

กำลังที่ผลิตได้ในกังหัน จะถูกส่งต่อไปยังเครื่องปั่นไฟโดยผ่านชุดเกียร์ทด ซึ่งหล่อเย็นด้วยน้ำ โดยการทำสมดุลพลังงานของระบบ จะได้

$$m_s \Delta h = P + m_w c_{pw} (T_o - T_i) + m_L H_L + E_l \qquad \text{----- (13)}$$

โดยที่ Δh เป็นค่าเอ็นธัลปีตกคร่อมตัวกังหัน

P เป็นพลังไฟฟ้าที่ผลิตได้

m_w, c_{pw}, T_o และ T_i เป็นอัตราการไหล ความร้อนจำเพาะ อุณหภูมิออกและเข้าของน้ำหล่อเย็นตามลำดับ

m_L และ h_L เป็นอัตราการรั่วของไอน้ำ และค่าเอ็นธัลปีของมัน

E_l เป็นพลังงานสูญเสียอื่น ๆ

สำหรับประสิทธิภาพตามกฎข้อที่ 1 ของระบบ (η_{tg}) อาจหาได้จากสมการ (14)

$$\eta_{tg} = \frac{P}{m_s \Delta h} \qquad \text{----- (14)}$$

ระบบการผลิตร่วม

โดยอาศัยรูปของระบบควบคุมที่แสดงในรูปที่ 3 สมการสมดุลพลังงานของระบบจะอยู่ในรูป

$$m_l (HV) + W_e = m_p h_p + P + E_L \qquad \text{----- (15)}$$

m_p และ h_p เป็นอัตราไอน้ำ และค่าเอ็นธัลปี ที่ออกจากกังหัน ส่วน E_L เป็นค่าการสูญเสียพลังงานจากระบบ สมการ (16) ถัดไป จะให้ค่าประสิทธิภาพตามกฎข้อที่ 1 ของระบบ (η_{cg}) ดังนี้

$$\eta_{cg} = \frac{P + m_p h_p}{m_l (HV) + W_e} \qquad \text{----- (16)}$$

ปริมาณ SO_2 ที่ออกไปกับไอเสีย

ในการเผาไหม้ลิกไนต์ S ที่มีอยู่ในเชื้อเพลิง จะรวมตัวกับ O_2 เป็น SO_2 โดยที่บางส่วนจะทำปฏิกริยาต่อไปได้ SO_3 แก๊สดังกล่าว จะทำปฏิกริยากับความชื้นในอากาศได้กรดกำมะถัน ซึ่งมีสมบัติการกัดกร่อนสูง และเป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์ ดังนั้นเพื่อตรวจสอบปริมาณ SO_2 ที่ออกไปกับไอเสีย ว่ามีค่าเกินมาตรฐานที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนดหรือไม่ จึงได้วิเคราะห์หาค่าดังกล่าวโดยการทำสมดุล S ที่เข้า-ออก ระบบหม้อไอน้ำดังนี้

S ในเชื้อเพลิง = S ในขี้เถ้า + S ในไอเสีย

โดยที่ 2 เทอมแรก หาโดยการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ จากนั้นอาศัยสมการเคมีของ SO_2 ประกอบ ซึ่งจะช่วยให้สามารถคำนวณหาปริมาณ SO_2 ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งเมื่อนำไปพิจารณารวมกับปริมาณไอเสียที่เกิดขึ้น ก็จะได้ค่าสัดส่วน หรือ ppm ของ SO_2 ในไอเสียได้

ต้นทุนการผลิตไฟฟ้าจากระบบการผลิตร่วม

เนื่องจากผลผลิตของระบบมี 2 ชนิด คือไอน้ำ และไฟฟ้า ดังนั้นในการคิดต้นทุนการผลิตไฟฟ้า จึงได้แบ่งเงินลงทุนออกเป็น 2 ส่วน ตามกรรมวิธีของปรีดา [7] คือ ส่วนที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้า และส่วนที่ใช้ผลิตไอน้ำ สำหรับส่วนแรกจะประกอบด้วยค่าอุปกรณ์การผลิตไฟฟ้า รวมกับส่วนหนึ่งของค่าอุปกรณ์ผลิตไอน้ำ ซึ่งแบ่งตามอัตราส่วนของค่า exergy ของไฟฟ้าที่ผลิตได้กับไอน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิต ดังนี้

$$\text{เงินลงทุนที่ใช้ผลิตไฟฟ้า} = \text{ค่าอุปกรณ์การผลิตไฟฟ้า} + \text{ค่าอุปกรณ์ผลิตไอน้ำ} \times \frac{\text{ค่า exergy ของไฟฟ้าที่ผลิตได้}}{\text{ค่า exergy ของไอน้ำที่ออกจากหม้อไอน้ำ}}$$

นอกจากเงินลงทุนแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายส่วนที่คงที่ กับส่วนที่แปรกับปริมาณผลผลิต ดังนี้

<u>ค่าใช้จ่ายส่วนที่คงที่</u> ซึ่งไม่ขึ้นกับปริมาณผลผลิต จะประกอบด้วยค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์ ซึ่งในที่นี้ สมมุติให้เป็นแบบเส้นตรง โดยมีมูลค่าซากเทากับ 10% ของเงินลงทุน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตไฟฟ้า ส่วนอายุการใช้งานของระบบกำหนดให้เป็น 25 ปี นอกจากนี้ ยังมีค่าบำรุงรักษา และค่าแรงงาน ซึ่งสมมุติให้มีค่าเป็น 2 และ 1% ของเงินลงทุนส่วนที่ผลิตไฟฟ้า ตามลำดับ

<u>ค่าใช้จ่ายส่วนที่แปรผัน</u> ประกอบด้วย ค่าเชื้อเพลิง และค่าไฟฟ้า ที่ใช้ในการขับเคลื่อนอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ เช่น ปั๊ม พัดลม เป็นต้น ซึ่งในกรณีการคิดต้นทุนค่าไฟฟ้า ก็จะแบ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวตามสัดส่วนของ exergy เช่นเดียวกับกรณีของเงินลงทุน

<u>ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย</u>

เมื่อสมมุติอายุการใช้งานของระบบแล้ว สามารถหาผลรวมของต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ (รวมเงินลงทุน) ในแต่ละปี ตลอดอายุการใช้งาน แล้วปรับค่าให้เป็นเงินปัจจุบัน และเงินที่เท่า ๆ กันเป็นรายปี ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยจะเท่ากับอัตราส่วนของต้นทุนรายปีที่ปรับให้เท่ากัน (levelized total cost) กับปริมาณไฟฟ้าที่ผลิตได้ในแต่ละปี ดังนี้

$$P_w = \sum_{j=1}^{n} \frac{F_j}{(1+i)^n} \qquad \text{----- (17)}$$

$$A = \frac{P_w[i(1+i)^n}{[(1+i)^n - 1]} \qquad \text{----- (18)}$$

โดยที่ P_w และ A เป็นต้นทุนที่ปรับเป็นปัจจุบัน และที่ปรับให้เท่ากันทุกปี ตามลำดับ

Fj เป็นต้นทุนที่ปี j

i และ n เป็นอัตราดอกเบี้ย และจำนวนปีที่พิจารณา

ดังนี้ ต้นทุนต่อหน่วย $= \frac{A}{\text{kWh ที่ผลิตได้ใน 1 ปี}}$

ผลการศึกษา

<u>ดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ</u>

จากปริมาณไฟฟ้าที่ซื้อ ซึ่งมีค่าประมาณ เดือนละ 3.3 ล้าน kWh ผนวกกับปริมาณลิกไนต์ที่ใช้กับระบบผลิตร่วม และน้ำมันเตาที่ใช้กับหม้อไอน้ำเสริม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเดือนละ 5,284.4 และ 240 ตัน ตามลำดับ ดังที่แสดงในภาคผนวก ก. สามารถวิเคราะห์หาค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะได้เทากับ 13.69 GJ/ตันกระดาษ หรือ 1,206.5 บาท/ตันกระดาษ

<u>หม้อไอน้ำ</u>

ผลการทดสอบ ได้ข้อมูลการเดินเครื่อง ดังที่แสดงในภาคผนวก ค. ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ อาจหาดูได้จากเอกสารอ้างอิง [8] จากข้อมูลที่แสดง ผนวกกับผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบของลิกไนต์ที่ใช้ที่แสดงในภาคผนวก ข. สามารถวิเคราะห์ปริมาณอากาศส่วนเกินที่ใช้ในการเผาไหม้ได้ 86.1 % ซึ่งจัดว่าปกติสำหรับเชื้อเพลิงแข็ง จากนั้นคำนวณหาค่าประสิทธิภาพหม้อไอน้ำตามสมการ (12) ได้เท่ากับ 75% ซึ่งค่อนข้างต่ำเล็กน้อย พลังงานสูญเสียสำคัญที่น่าจะปรับลดได้ คือ การสูญเสียเนื่องจากความชื้นในเชื้อเพลิง และการสูญเสียความร้อนออกจากระบบ ซึ่งมีค่าเทียบได้เป็น 5.33 และ 3.66% ของพลังงานที่ส่งเข้าระบบทั้งหมด รายละเอียดต่าง ๆ ได้สรุปแสดงไว้ในตารางการทำสมดุลพลังงานของระบบ ข้างล่าง

ตารางที่ 1. สมดุลพลังงานของหม้อไอน้ำ

รายการ	อัตราพลังงาน (MW)	ร้อยละของพลังงานป้อนเข้า (%)
พลังงานจากลิกไนต์	29.19	99.05
พลังงานไฟฟ้าที่ใช้ขับอุปกรณ์เสริม	0.28	0.95
รวมพลังงานเข้าระบบ	29.47	100.00
พลังงานที่ใช้ทำน้ำป้อนเป็นไอน้ำ	22.11	75.03
พลังงานที่สูญเสียไปกับไอเสียแห้ง	2.91	9.87
พลังงานสูญเสียเนื่องจากความชื้นในเชื้อเพลิง	1.57	5.33

รายการ	อัตราพลังงาน (MW)	ร้อยละของพลังงานป้อนเข้า (%)
พลังงานสูญเสียเนื่องจาก H_2 ในเชื้อเพลิง	1.38	4.68
พลังงานสูญเสียเนื่องจากความชื้นในอากาศ	0.09	0.31
พลังงานสูญเสียเนื่องจากเผาไหม้ไม่สมบูรณ์	0	0
พลังงานสูญเสียเนื่องจากเผาไหม้ไม่หมด	0.27	0.92
พลังงานสูญเสียเนื่องจาก blow down	0.06	0.20
ความร้อนสูญเสียจากระบบ	1.08	3.66
	29.47	100.00

ชุดถังหันไอน้ำและเครื่องปั่นไฟ

จากสมการ (13) ประกอบกับข้อมูลในภาคผนวก ค. คำนวณได้ พลังงานที่สูญเสีย (E_l) = 0.187 MW และประสิทธิภาพ (η_{tg}) ได้ = 88.73% ซึ่งค่อนข้างดี

ระบบการผลิตร่วม

โดยอาศัยกรรมวิธีดังที่แสดงมาแล้วรวมกับผลการคำนวณในตารางที่ 1 และข้อมูลในภาคผนวก ค. สามารถวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของระบบร่วม (η_{cg}) ได้เท่ากับ 84.18% ซึ่งจัดว่าค่อนข้างดี

ปริมาณ SO_2 ในไอเสีย

ตามวิธีการที่ได้อธิบายไปแล้ว วิเคราะห์หามวลของ S ที่ออกไปกับไอเสียได้ 0.664 kg/min หรือ SO_2 = 1.328 kg/min. ซึ่งเมื่อนำมาใช้ประกอบกับอัตราการไหลของไอเสีย แล้วคำนวณเป็นค่า ppm ของ SO_2 ในไอเสีย ได้เท่ากับ 446.6 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กรมโรงงานฯ กำหนดไว้ (400 ppm)

ต้นทุนค่าไฟฟ้าจากระบบการผลิตร่วม

เงินลงทุน

ราคาระบบผลิตไอน้ำ 125.5 ล้านบาท ระบบผลิตไฟฟ้า 40 ล้านบาท ต้นทุนระบบการผลิตร่วมเฉพาะส่วนที่ผลิตไฟฟ้า 83.19 ล้านบาท

ค่าเสื่อมราคา

เมื่อสมมุติให้อัตราการเสื่อมมีลักษณะเป็นเส้นตรง โดยมีมูลค่าซาก 10% ของเงินลงทุน และอายุการใช้งาน 25 ปี จะได้ค่าเสื่อมราคาเฉพาะส่วนที่ผลิตไฟฟ้า 2.995 ล้านบาท/ปี

ค่าบำรุงรักษา

สมมุติให้มีค่าเป็น 2% ของเงินลงทุน = 1.664 ล้านบาท/ปี

ค่าแรงงาน

สมมุติให้มีค่าเป็น 1% ของเงินลงทุน = 0.832 ล้านบาท/ปี

ค่าเชื้อเพลิง

ไฟฟ้าที่ผลิตได้ใน 1 ปี สมมุติ load factor 87%

= 3,560 x 0.87 x 340 x 24 = 25.273 ล้าน kWh/ปี

ค่าเชื้อเพลิง = 12.504 ล้านบาท/ปี

ค่าไฟฟ้าที่ใช้ขับอุปกรณ์เสริม

คิดเฉพาะส่วนที่ใช้ผลิตไฟฟ้า 1.161 ล้านบาท/ปี

ต้นทุนรวม (ไม่รวมเงินลงทุน) 19.155 ล้านบาท/ปี

เมื่อสมมุติอัตราการเพิ่มของค่าซ่อมบำรุง แรงงาน ไฟฟ้า และเชื้อเพลิงมีค่า 4, 8, 8, และ 7% ต่อปีตามลำดับ

จะได้ต้นทุนรวมตลอดอายุการใช้งาน เมื่อปรับเป็นปัจจุบัน 186.335 ล้านบาท

(คิดอัตราส่วนลด 15 %)

ได้ต้นทุนเฉลี่ยรายปี (A) = 28.826 ล้านบาท

และต้นทุนต่อหน่วย = 1.14 บาท/kWh

ในทำนองเดียวกัน สามารถวิเคราะห์หาต้นทุนไอน้ำที่ผลิตจากระบบร่วมได้ = 210.5 บาท/ตัน

สรุปและวิจารณ์ผล

ผลการวิเคราะห์ศึกษาระบบการผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วมในโรงงานกระดาษขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ขนาด 3.56 MW ใช้ลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงได้ว่า ประสิทธิภาพของระบบหม้อไอน้ำ และชุดกังหัน-เครื่องปั่นไฟ มีค่า 75 และ 88.73% ตามลำดับ ส่วนระบบการผลิตร่วม มีค่าประสิทธิภาพ 84.18% ซึ่งจัดว่าค่อนข้างดี ยกเว้นหม้อไอน้ำที่มีค่าต่ำกว่ามาตรฐานเล็กน้อย สาเหตุสำคัญเป็น

เพราะใช้ลิกไนต์ที่มีความชื้นสูง ซึ่งถ้าหากลดลงได้ ก็จะช่วยให้ประสิทธิภาพดีขึ้น สำหรับไฟฟ้าที่ผลิตได้มีราคาต้นทุน 1.14 บาท/kWh ซึ่งถูกกว่าราคาที่ซื้อ 0.36 บาท/kWh เช่นนี้ จะช่วยประหยัดค่าไฟฟ้าได้ 38.25 ล้านบาท/ปี ซึ่งเมื่อเทียบกับเงินลงทุนทั้งหมด 165.5 ล้านบาท จะคืนทุนภายใน 4.3 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับข้อมูลของทางโรงงาน ส่วนการวิเคราะห์ปริมาณ SO_2 ที่ออกไปกับไอเสีย ได้ค่า ppm เท่ากับ 446 ซึ่งเกินเกณฑ์ที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนด (400 ppm) ทั้ง ๆ ที่ใช้ลิกไนต์ชนิด blend ผสมระหว่างลิกไนต์ในประเทศและที่นำเข้า ซึ่งมีปริมาณ S ต่ำกว่าลิกไนต์ในประเทศ จุดนี้ควรจะได้รับการแก้ไข โดยอาจใช้ลิกไนต์ที่มีปริมาณ S ต่ำลง

เอกสารอ้างอิง

1. จุลละพงษ์ จุลละโพธิ, 2536, "Overview of Cogeneration ในประเทศไทย", การสัมมนาเครือข่ายวิศวกรรมเครื่องกล ครั้งที่ 7, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 21-22 ตุลาคม.
2. Porter, J., 1981, "Energy Conservation in the Paper Industries", Electric Energy Conference, Melbourne, 4-6 October.
3. ประยุทธ ทองนิมิตร, 2535, "ศักยภาพการใช้ระบบการผลิตไฟฟ้าและความร้อนร่วมในอุตสาหกรรมกระดาษของประเทศไทย", วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
4. Mora, J.C., 1990, "Cogeneration and Integrated Use of Electricity in a Pulp and Paper Industry", AIT 7th Asian School, Industrial Power Production, Bangkok, January
5. Chiraratananon, S., 1990, "Case Study of Cogeneration Feasibility in a Tissue Paper Factory", 7th Asian School, Industrial Power Production, AIT, Bangkok
6. Sorensen, H.A., 1983, Energy Conversion Systems, John Wiley & Sons, USA.
7. Wibulswas, P., 1991, "Feasibility of Cogeneration in Par-Boiled Rice Mills, Asia Energy'91 Conference, Bangkok, 25 November
8. อาษา ประทีปเสน, 2534, การวิเคราะห์ระบบการผลิตร่วมในโรงงานกระดาษ, วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ภาคผนวก ก. ปริมาณการใช้พลังงานและผลผลิต

เดือน/ปี	ปริมาณการใช้พลังงาน			ผลผลิต (ตัน)	ดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ (บาท/ตัน)
	ไฟฟ้า (ล้าน kWh)	ลิกไนต์ (ตัน)	น้ำมันเตา (ตัน)		
มิย. 33	6.006	6,938	191	9,821	1,120
กค.	4.652	3,949	321	7,257	1,162
สค.	5.040	4,926	139	7,298	1,169
กย.	6.075	6,281	316	8,778	1,341
ตค.	5.219	5,376	177	7,355	1,237
พย.	5.366	4,974	138	7,729	1,173
ธค.	6.016	6,275	158	9,215	1,120
มค. 34	4.704	4,296	154	6,442	1,274
กพ.	5.203	4,244	172	7,531	1,132
มีค.	6.583	5,579	220	9,649	1,187
เม.ย.	5.120	4,792	159	7,226	1,271
พค.	5.082	5,351	224	7,578	1,292
รวม	64.886	62,981	2,880	95,879	14,478
เฉลี่ย/เดือน	5.407	5,248.4	240	7,990	1,206.5

หมายเหตุ

1. ไฟฟ้ารวมทั้งที่ซื้อและที่ผลิตได้
2. ในการคิดค่าดัชนีนับเฉพาะ ไฟฟ้าส่วนที่ซื้อซึ่งมีราคาเฉลี่ย 1.5 บาท/kWh
3. ราคาเฉลี่ยของลิกไนต์ และน้ำมันเตา 784.08 และ 3,020.32 บาทต่อตัน ตามลำดับ
4. ค่าความร้อนของไฟฟ้า ลิกไนต์ และน้ำมันเตา มีค่า 3.6 MJ/kWh, 16.68 MJ/kg และ 42.48 MJ/l ตามลำดับ

ภาคผนวก ข. ส่วนประกอบของถ่านลิกไนต์

ส่วนประกอบ	ร้อยละ โดยน้ำหนัก
C	44.10
H	3.20
O	10.30
N	0.30
S	0.70
ความชื้น	32.90
Ashes	8.50
รวม	100.00

ภาคผนวก ค. ข้อมูลการเดินเครื่องระบบการผลิตร่วม

อัตราไอน้ำที่ผลิตได้	495	kg/min
ความดันไอน้ำ	64.4	bar
อุณหภูมิไอน้ำ	475.1	^{o}C
อัตราน้ำป้อน	515.0	kg/min
ความดันน้ำป้อน	75.5	bar
อุณหภูมิน้ำป้อน	159	^{o}C
O_2 ในไอเสีย	9.83	%
อุณหภูมิไอเสีย	187	^{o}C
อัตราการ blow down	5.9	kg/min
ความดันที่ทางเข้ากังหัน	63.6	bar
อุณหภูมิที่ทางเข้ากังหัน	475.1	^{o}C
ความดันที่ทางออกกังหัน	7.5	bar
อุณหภูมิที่ทางออกกังหัน	231.6	^{o}C
อัตราการรั่วของไอน้ำที่กังหัน	2.5	kg/min
อุณหภูมิน้ำหล่อเย็นเข้ากระปุกเกียร์	32	^{o}C
อุณหภูมิน้ำหล่อเย็นออก	34	^{o}C
อัตราไอน้ำเข้ากระบวนการผลิต	451.8	kg/min
อุณหภูมิไอน้ำเข้ากระบวนการผลิต	209	^{o}C
พลังไฟฟ้าที่ผลิตได้	195,000	kJ/min
อัตราการป้อนเชื้อเพลิง	105	kg/min